

Λαριανόκρητοι Μενεμένης

παλιννοστούντες, οδήγησαν στην ανοικοδόμηση της περιοχής με φρενήρη ρυθμό. Το χαμηλό ύψος του δανείου φαίνεται να υπαγόρευσε το μέγεθος του τυπικού διαμερίσματος στις νεόδμητες οικοδομές. Είναι θετικό ότι οι νέες κατοικίες ανταποκρίνονται στη μέση ποιότητα κατασκευής, όμως, από την άλλη, το αστικό περιβάλλον της Νικόπολης χαρακτηρίζεται από την απομόνωσή του από τις γύρω αστικοποιημένες περιοχές, την ανυπαρξία δημόσιων κτιρίων και κεντρικών λειτουργιών, αλλά και τη μονότονη επανάληψη παρόμοιων κτιριακών τύπων.³ Όλα αυτά, σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό από rifotis στα ισόγεια και αντίστοιχα τον μικρό αριθμό καταστημάτων, δημιουργούν στον επισκέπτη την αίσθηση του «ανοίκιου». Παρόμοια χαρακτηριστικά έχουν τα συγκροτήματα κατοικιών στους Λαχανόκρητους, που έχουν κτιστεί από μεγάλες κατασκευαστικές εταιρίες, σε κλίμακα πρωτόγνωρη για την πόλη, και συγκεντρώνουν επίσης εντυπωσιακά ποσοστά μεταναστών (εικ. 3).

Η Ευξεινούπολη και η Γαλήνη, από την άλλη, είναι αυτογενείς οικισμοί, δηλ. έχουν κτιστεί παράνομα σε εκτός σχεδίου περιοχές, από Πόντιους μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση (εικ. 4). Η δημιουργία αυθαίρετων οικισμών στις παρυφές της πόλης είναι άμεσα συνδεδεμένη με τα ιστορικά προηγούμενα των δεκαετιών του '60 και του '70, όταν ο Α. Ρωμανός έγραφε ότι «η αυθαίρετη δόμηση αποτελεί μαν από τις αποτελεσματικότερες διαδικασίες εκτονώσεως του κοινωνικού και πολιτικού αναβρασμού που συνοδεύει την αστυφιλία».⁴ Η παραπάνω ερμηνεία φαίνεται να ισχύει και στην παρούσα κατάσταση, με τη διαφορά ότι ο νέος οικιστής δεν είναι μόνο άστεγος και άνεργος ή ημιαπασχολούμενος, όπως ήταν ο μετανάστης της αστυφιλίας δεκαετίες πριν, αλλά επιπλέον έχει διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα (που συμπεριλαμβάνει τη γλώσσα) από τους γηγενείς Έλληνες. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά δυσχεραίνουν την ένταξη και αφομοίωση των κατοίκων στην οικονομικοκοινωνική ζωή της πόλης.

Από την άλλη, τα αυθαίρετα κτίσματα της Ευξεινούπολης δεν μοιάζουν με τα πρόχειρα μονόκωρα που κατασκευάζαν και στη συνέχεια επέκτειναν οι γηγενείς μετανάστες της αστυφιλίας στις δεκαετίες '60 και '70. Πρόκειται για πολυώροφα κτίρια τα οποία κτίστηκαν χωρίς τον απαραίτητο έλεγχο στατικής επάρκειας και με τις περιορισμένες κατασκευαστικές γνώσεις των ίδιων των οικιστών. Τίθεται λοιπόν ένα σοβαρό ζήτημα ασφάλειας που αφορά την ζωή εκατοντάδων ανθρώπων. Άλλο καιρίο πρόβλημα είναι η γενικότερη περιβαλλοντική επιβάρυνση της περιοχής Νικόπολης - Ευξεινούπολης. Σημειώνεται ότι οι κάτοικοι καταλάσαν για χρόνια νερό από ιδιωτική γεώτρηση, μολυσμένο από το εργοστάσιο της ΔΙΑΝΑ, πριν διαπιστωθεί η ακαταλληλότητά του από εργαστηριακές αναλύσεις και απαγορευτεί η πόση του.

Για τη μεγάλη ελληνοποντιακή κοινότητα που έχει δημιουργηθεί στην πόλη, η ιδιόκτητη στέγη είναι ένα πρωταρχικό αγαθό που ικανοποιεί βασικές φυσιολογικές, κοινωνικές και ψυχολογικές ανάγκες, «ριζώματος» στην πατρίδα. Η γεινίαση με συγγενείς και φίλους βοηθάει στο να μειωθεί το αίσθημα του «ξένου», του «διαφορετικού». Αυτή όμως η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού μεταναστών, σε περιοχές που έχουν εκ των προτέρων διάφορα χωρικά προβλήματα, αντί να διευκολύνει, μπορεί να δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την αφομοίωση αυτού του πληθυσμού και να δημιουργήσει κατάσταση «γκετοποίησης».

Στο έκτο κεφάλαιο οι αρχιτέκτονες Σ. Βυζοβίτη, Κ. Μπασιάκου και Μ. Ράσκου εστιάζουν στους δημό-

σιους χώρους της Θεσσαλονίκης, εξερευνώντας εκφάνσεις πολυ-πολιτισμικής συγκοίτησης. Μέσω εμπειρικής έρευνας πεδίου, χαρτογραφούν δημόσιους χώρους που έχουν αναδυθεί τα τελευταία χρόνια ως επικράτειες εδαφοκυριαρχίας των μεταναστών, τόπους όπου η φυσική παρουσία τους αποκτά «κρίσιμη μάζα» υπερβαίνοντας αυτή των γηγενών.

Παρατηρούνται σημαντικές ποιοτικές διαφορές μεταξύ των χώρων συνεύρεσης, τόσο ως προς τη λειτουργία, αλλά και ως προς τη δημογραφία, τους εσωτερικούς μηχανισμούς αυτο-οργάνωσης, τους εξωτερικούς μηχανισμούς σύνδεσης με την πόλη και τη μορφολογία τους. Οι μελετητές εμβάθυναν σε δύο περιπτώσεις σπουδής διακρίνοντας δύο τύπους: τους τόπους αναψυχής και κοινωνικής συνάθροισης (στέκια και «μπαχτσέδες»⁵) και τους τόπους αναζήτησης εργασίας (πιιάτσες). Η Σ. Βυζοβίτη μελέτησε τους «μπαχτσέδες» του κέντρου, εστιάζοντας στην οικειοποίηση της Πλατείας Δικαστηρίων και της Πλατείας Μακεδονομάχων. Οι Κ. Μπασιάκου και Μ. Ράσκου μελέτησαν τις πιιάτσες ανεύρεσης εργασίας στη Χαριλάου και στο Σιδηροδρομικό Σταθμό. Στη μελέτη της για τους «μπαχτσέδες» του κέντρου, η Σ. Βυζοβίτη διαπιστώνει ότι, εμπεδωμένοι στο γνωστικό χάρτη των μεταναστών, οι κατεχόντοι αυτοί δημόσιοι χώροι του κέντρου της Θεσσαλονίκης, αποκτούν νέα ονόματα: «Μπάτσα Κορτσάρβε» («Μπαχτσές της Κορτσάρβε») για την Πλατεία Μακεδονομάχων και «Μπαχτσές των Ρούσων» για την Πλατεία Δικαστηρίων. Παρότι οι Θεσσαλονικείς στην πλειοψηφία τους αναγνωρίζουν την παρουσία μεταναστών στους δημόσιους χώρους του κέντρου, οι περισσότεροι αγνοούν τη σημασία των τόπων συνεύρεσης για τις κοινότητες των μεταναστών, που έχουν αποκτήσει συμβολική αξία και αποτελούν τοπόσημο στην εμπειρία της πόλης. Με την έντονη παρουσία τους στους δημόσιους χώρους, σε αντιδιαστολή με τους κοινωνικοοικονομικούς και πολιτισμικούς περιορισμούς που βιώνουν, οι μετανάστες αναπληρώνουν το συμβολικό έλλειμμα, εγκαθιστούν την πολιτισμική τους ταυτότητα, «ανήκουν» στην πόλη.

Οι δύο αυτές πλατείες παρουσιάζουν κοινωνική βιοποικιλότητα (εικ. 5). Το σύνολο των θαμώνων τους παρουσιάζει πλούσια διαστρωμάτωση κατά χώρα προέλευσης, φύλο και ηλικία. Στην πλειονότητά τους, κατάγονται από την Αλβανία και τη Γεωργία. Ιδιαίτερα η πλατεία Δικαστηρίων, λόγω της γεινίας με το Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων, συγκεντρώνει πρόσφυγες από τη Μέση Ανατολή (Αφγανοί, Ιρανοί, Κούρδοι) και την Αφρικανική ήπειρο (από τη Σιέρα Λεόνε, Ερυθραία, Αιθιοπία, Σομαλία, Νιγηρία). Επίσης εμφανίζονται αρκετοί Ρώσοι, Ουκρανοί, Βούλγαροι και Τούρκοι. Συχνή είναι η παρουσία αλλοδαπών από δυτικές χώρες, με την ιδιότητα του τουρίστα. Όπως παρατηρήθηκε η παρουσία των Ελλήνων είναι σαφώς χαμηλότερη από αυτή των μεταναστών αλλά υπολογίσιμη.

Στις πλατείες αυτές, για τις ομάδες των μεταναστών επιτελείται η κοινωνική συνεύρεση, η συνάντηση με φίλους και συντοπίτες, η ανταλλαγή πληροφορίας, η αναψυχή. Δραστηριότητες που παραδοσιακά επιτελούνταν στους δημόσιους χώρους και που τα τελευταία χρόνια έχουν εκλείψει από τις πρακτικές των Ελλήνων. Επικαιροποιώντας τη σημασία της πλατείας ως προς την πολιτισμική έκθεση και ανταλλαγή, οι μετανάστες αναβιώνουν το μοντέλο της κλασικής Αγοράς ως τόπου συνεύρεσης και δημόσιας συζήτησης. Οι τόποι συνάντησης των μεταναστών μάς δίνουν αισιόδοξα μηνύματα για τη βιωσιμότητα και την αει-

φορία του κέντρου, ως ζωτικού μητροπολιτικού χώρου και αξίζει να εστιάσουμε σ' αυτούς εξερευνώντας συνθήκες ικανές να ενεργοποιήσουν την κοινωνική δυναμική. Η συν-κατοίκηση αλλοδαπών μεταναστών και γηγενών στους δημόσιους χώρους της Θεσσαλονίκης, εμπλουτίζει το δείκτη πολυπολιτισμικότητας της πόλης, αναδεικνύοντας για ακόμη μια φορά την ταυτότητά της ως «πρωτεύουσα των προσφύγων»⁶.

1. Τα απογραφικά στοιχεία δημοσιεύτηκαν στο: Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης, Γενική Γραμματεία Παλιννοστούντων Ομογενών, Η εγκατάσταση των Παλιννοστούντων Ομογενών από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης στην Ελλάδα κατά περιφέρεια, νομό, δήμο και οικισμό, Θεσσαλονίκη 2002.

2. Ο «Κοινωνικός Συντελεστής» είναι ένα πολεοδομικό εργαλείο με το οποίο παραχωρείται δικαίωμα μεγαλύτερου συντελεστή δόμησης σε οικόπεδα που βρίσκονται σε επεκτάσεις σχεδίων πόλεων, με ωφέλεια για τον οικείο Δήμο ποσοστού 60% έως 80% επί των επιπλέον κτισμένων επιφανειών. Έτσι ενώ ο συντελεστής δόμησης στη Νικόπολη είναι 0,8, με την χρήση του Κοινωνικού Συντελεστή τα οικόπεδα δομούνται με συντελεστή 2,0.

3. Έτσι όπως έχουν κατασκευαστεί οι πολυώροφες οικοδομές, σχεδόν ταυτόχρονα δηλαδή, μοιάζουν παραλλαγές τις ίδιες όπως Μάλισσα για πολλές από αυτές αυτό ισχύει, καθώς οι εργολάβοι που δραστηριοποιούνται στην περιοχή είναι συγκεντρωμένοι και πολλές φορές χρησιμοποιούν παραλλαγμένα τα σχέδια μιας οικοδομής για την κατασκευή της επόμενης.

4. Α. Ρωμανός, «Κατοικίες ΈΚΤΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ» (Πρόβλημα ή λύση;), Το Βήμα, 17-6-1973, όπως αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό Αρχιτέκτονες, «Αυθαίρετα τότε, τώρα και ως πότε», τεύχος 54 - περίοδος Β, Νοέμβριος Δεκέμβριος 2005, σ. 55.

5. Στα Αλβανικά «μπάτσα» είναι το περιβόλι και «μπαχτσές» ο κήπος. Στην Κορτσά οι κήποι και τα περιβόλια αποτελούν τόπους κοινωνικής συνεύρεσης.

6. Τιμητική αναφορά στο ομότιτλο έργο του Γιώργου Ιωάννου.

Ευξεινούπολη

Νικόπολη Σταυρούπολης